

Makale Künyesi (Araştırma): Güneş, M. (2024). Bâkî'nin kazaskerliği sırasında namına söylenmiş iki kaside. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 561-582.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1458162>

BÂKÎ'NİN KAZASKERLİĞİ SIRASINDA NAMINA SÖYLENMİŞ İKİ KASİDE

Murat GÜNEŞ¹

ÖZET

Methiye muhtevalı kasidelerini başta devrin padişahı Kanûnî olmak üzere farklı devlet adamları adına söyleyen Bâkî, kasidenin bu işleviyle birçok kişiyle irtibat kurmuş ve önemli bir kısmının da himayesini kazanmıştır. Bâkî'nin kaside nazım şekliyle kaleme aldığı şiirleri, hâl tercümesinin kimi yönlerinin anlaşılması noktasında biyografisinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Biyografisine yer verilen belli başlı kaynaklarda ise namına kaside kaleme alındığına dair bilgiye rastlanmaz. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Reşid Efendi koleksiyonu içerisinde 850 numarayla kayıtlı bir yazmada peş peşe kayıtlı bulunan kasidelerin her ikisi de ilmiye bürokrasisi içinde 1586-1598 yılları arasında birden fazla defa kazaskerlik makamına getirilen Bâkî'nin bu görevi sırasında kaleme alınmıştır. Başlık ve mahlas beyitlerinden Ehlî ve Vâlî mahlaslı şairlere ait oldukları öğrenilen kasidelerin klasik Türk edebiyatında bu mahlaslarla şiir söyleyen şairlerden hangisine ait olduğu kesin olarak belli değildir. Vâlî'nin kasidesinde "kâzî-yi 'asker-i şeh-i kişver-güşâ-yı Rûm", Ehlî'ninkinde ise "kâzî-yi 'asker-i mansûr" biçimindeki ifadeler, iki kasidenin de Bâkî'nin kazaskerlik görevinde bulunduğu sırada kaleme alındığına işaret etmektedir. Kasidelerde memdûhun yani Bâkî'nin âlim ve şair kimliğine dair tasvirler bir arada işlenirken yer yer biyografik ayrıntı ifade eden beyitlerin varlığı da göze çarpmaktadır ki söz konusu türden ayrıntıların kasidelere bir anlamda belge niteliği kazandırdığını söylemek yanlış olmaz. İlmiye teşkilatı içindeki kariyeri inişli çıkışlı olsa da Bâkî, uzun yıllar bu bürokrasinin en üst basamağı olan şeyhülislamlık makamını hedeflemiş, birkaç kez hedefine çok yaklaşmış ancak bu amacına ulaşamamıştır. Elbette Anadolu kazaskerliğinin yanında, XVI. yüzyılın belli bir döneminde şeyhülislamlık makamı öncesinde son basamak sayılan Rumeli kazaskerliği görevleri sırasında Bâkî'nin bürokratik gücünün de arttığını söylemek mümkündür.

Üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış iki kaside metninin gün yüzüne çıkarılması ana hedefi doğrultusunda hazırlanan bu makalede; öncelikle klasik Türk edebiyatında Ehlî ve Vâlî mahlasıyla şiir söyleyen şairlerin biyografileri değerlendirilerek kasidelerin aidiyet ihtimalleri üzerinde durulmuş, söz konusu şairlerin Bâkî ile doğrudan ve dolaylı biçimde irtibatına dair bilgilere değinilmiş, kasidelere yansıyan kimi ayrıntılar değerlendirilmiş ve şiirlerin çeviri yazılı metinleri sunulmuştur. Bu çalışmayla, Türk edebiyatının önde gelen şairlerinden Bâkî'nin biyografisinin dikkat çekilmeyen bu yönüne ışık tutulması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Bâkî, kaside, Ehlî, Vâlî, XVI. yüzyıl klasik Türk edebiyatı.

¹ Dr. gunesmurat38@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6778-2906>

GİRİŞ

Kanûnî, II. Selim, III. Murad ve III. Mehmed olmak üzere dört padişah devrini idrâk eden Bâkî'nin, “sultânü's-şu'arâ” ünvanıyla anılacak ölçüde itibar elde ettiği şair kimliğinin yanında, biyografisinin diğer bir yönünü ilmiye teşkilatına mensubiyetiyle bu bürokrasi içerisinde şekillenen kariyeri oluşturmaktaydı. Görevlerinde yükselebilmek yolunda “ihtiraslı” ve “ikbal arzusu yüksek” bir yapıya sahip olduğu değerlendiren Bâkî (Kaplan, 2021, s. 71; Macit, 2022, s. 129), methiye türündeki şiirleriyle başta padişahlar olmak üzere birçok devlet adamının desteğini sağlamış ve özellikle hâmîsi Kanûnî'den gördüğü taltifle zaman zaman teamüllerin dışında ani terfiler (Uzunçarşılı, 1988, s. 46), sonraki yıllarda ise beklenmedik azillerle karşılaşsa bile döneminde yargı teşkilatının başı konumunda bulunan kazaskerlik makamına (Aydın, 2017, s. 135) beş kez atanmış; 1586 ve 1591'de Anadolu, 1592, 1595 ve 1598 yıllarındaysa (Çavuşoğlu, 1991, s. 538) Rumeli kazaskerliğine getirilmiştir. Biyografisinden söz edilirken âdeta klişeleşmiş hususiyet kazandığı üzere, yani mensubu bulunduğu edebiyat geleneği içerisindeki birçok şairden farklı olarak kasideleri arasında dinî muhtevalı şiir bulunmayan Bâkî'nin, *Dîvân*'ında yer alan 27 kasidenin tamamı da sultanlar başta olmak üzere belli başlı devlet adamları namına kaleme alınmıştır (Küçük, 1994, s. 3-74).

Bâkî'nin biyografisine yer veren XVI. yüzyıl tezkire müelliflerinden farklı bir yaklaşımla, diğer nazım şekillerindeki şiirleriyle birlikte bazı kasidelerini hâl tercümesiyle irtibatlayarak ele alan biyografi yazarı ise Nev'îzâde Atâyî'dir (Donuk, 2017, s. 1174-1189). Bâkî'nin henüz öğrencilik yıllarında ününü artırmasına vesile olan -er sünbül kafiye-redifli kasidesini sunduğu hocası Karamanîzâde Mehmed Efendi, 1555'te Nahcivan seferi dönüşünde bir kaside takdim ettiği Kanûnî; kadı naibi olduğu 1556'dan ilk kez müderris tayin edildiği 1564 yılına değin ise Halep Beylerbeyi Kubad Paşa, Kadızâde Mehmed, Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi ile oğlu Mehmed Çelebî, Filibeli Şeyh Mahmud Efendi ve Semiz Ali Paşa başlıca memdûhlarıdır (Çavuşoğlu, 1991, s. 537). Yalnızca bu örnekler, methiye türündeki kasidelerin Bâkî'nin biyografisindeki önemini göstermektedir.

Kasidelerinin yanı sıra Bâkî, bazı gazellerinde de methiyeye yer vermiştir.² Benzer şekilde Kanûnî'nin Sigetvar Seferi sırasında vefatı üzerine terkîb-bend nazım şekliyle söylediği meşhur mersiyesinin son iki bendini II. Selim ve o esnada sadrazam olan Sokullu Mehmed Paşa'ya ayırması, bu bağlamda dikkat çekici bir ayrıntı olarak değerlendirilmiştir (Küçük, 1988, s. 5). İpekten'e göre Kanûnî'ye dört, II. Selim'e bir, III. Murad'a üç kaside sunmasına karşın beş yıl gibi bir sürede III. Mehmed namına on kaside kaleme almış olsa da bunlar, çok arzuladığı şeyhülislamlık makamını elde etmek istediği yıllarda bu amacı doğrultusundaki methiyeleri olup önceki tarihlerdeki kasideleriyle karşılaştırılmayacak seviyede değersiz şiirlerdir (1993, s. 22). Bâkî'nin, III. Mehmed övgüsündeki kasidelerinin bazısında nesip kısımlarının diğer kasideleri ölçüsünde dikkatli işlenmediği ve kısa kesilen nesiplerin ardından doğrudan memdûhun övgüsüne geçildiği de tespit edilmiştir (Küçük, 1984, s. 50).

² Bâkî'nin çoğu padişahlar övgüsünde söylendiği tespit edilen müzeyyel gazelleri şu çalışmalarda incelenmiştir: (Aydın, 2012; Ercan 2008; Kaplan, 2021; Pire, 2022).

Nev'îzâde Atâyî'nin “*maẓmûn-ı dil-âvîzi ĥâtime-i medĥ ü şenâsıdur*” biçiminde değerlendirdiği (Donuk, 2017, s. 1178), *Dîvân*'ının müfretler kısmında kayıtlı fahriye içerikli 13. şiirinde (Küçük, 1994, s. 450) Bâkî'nin,

Bu devr içre benem pâdişâh-ı mülk-i suĥen
Baña şunıldı ıaşîde baña virildi ğazel

biçiminde kendisine de kasideler sunulduğunu bizzat ifade etmesi dikkat çekicidir. Bu beyit, fahriye çerçevesinde şairin gazel ve kaside söyleme yeteneğinin kendisine verildiğinin ifadesi olarak anlaşılabilir gibi; diğer taraftan Bâkî'nin gerçek manada kendisine kasideler takdim edildiğine işaret şeklinde de değerlendirilebilir.³ Elbette Bâkî'ye sunulan kasidelere dair elde herhangi bir malzeme bulunmaması durumunda bu tahminlerin kesinlik ifade etmeyeceği ortadadır.

Bu çalışmanın konusunu Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nin Reşid Efendi koleksiyonunda 850 numarayla kayıtlı, Türkçe ve Farsça şiirlerin derlendiği bir mecmuada yer alan Bâkî övgüsünde kaleme alınmış iki Türkçe kaside oluşturmaktadır. Söz konusu kasidelerin çeviri yazılı metinlerinin gün yüzüne çıkarılması amacıyla hazırlanan çalışmada, XVI. asırda Ehlî ve Vâlî mahlasıyla şiir söyleyen şairlerin biyografilerine dair bilgiler değerlendirilerek kasidelerin muhtemel çerçevede aidiyetleri üzerinde durulmuştur. Kaside metinlerinin muhtevalarına yansıyan ayrıntılar Bâkî'nin biyografisi bağlamında değerlendirilmeye çalışılmış ve şiirlerin çeviri yazılı metinleri sunulmuştur. Böylelikle Türk edebiyatı tarihinin meşhur şairi Bâkî'nin biyografisinin dikkat çekilmeyen bir yönünün az da olsa aydınlatılması ve bu bağlamda katkı sunulması hedeflenmektedir.

1. KASİDELERİN AİDİYETİ

Kasidelerin aidiyeti hakkında başlık ve mahlaslarında bulunan kayıtlar dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Şair biyografilerini konu alan kaynaklara göre klasik Türk edebiyatı tarihinde gerek Ehlî gerekse Vâlî, çok fazla kişi tarafından kullanılmayan mahaslardan olup XVI. yüzyılda ve XVII. asrın ilk devresinde yazılan tezkire metinlerine göre Ehlî bir (Ergun, 1936-1945, s. 1226-1228), Vâlî ise iki farklı ismin mahlasıdır (İpekten vd., 1988, s. 519).

XVI. yüzyılda kaleme alınan şair tezkirelerinin önemli bir kısmında biyografisi madde başı esasıyla verilen Ehlî mahlaslı şairin biyografisi, Ergun tarafından bu

³ Bâkî'nin bazı görevlerine atanması münasebetiyle söylenen tarih manzumeleri, vefatına düşülen tarihler ve şair kimliğiyle adının geçtiği şiirlere yönelik farklı çalışmalar yapılmıştır. Bâkî için söylenmiş şiirlerin belirlenmesi noktasında ilk tespitlerin *Türk Şairleri*'nde yer alan Bâkî biyografisi içinde Sadettin Nüzhet Ergun tarafından yapılmış olduğuna işaret etmek gerekir (1936-1945, 697-721). Nev'î'nin *Dîvân*'ında tercî'-bend nazım şekliyle kaleme alınmış mersiye'nin, kayıtlı olduğu yazmaların başlıklarında yer alan ifadelerden hareketle 23 Ramazan 1008/7 Nisan 1600'de ölen Bâkî için yazıldığı sanılsa da aslında ondan bir buçuk yıl kadar önce 30 Zilkade 1007/24 Haziran 1599'de vefat eden Nev'î'nin böyle bir mersiye yazamayacağı ve müstensih hatasından kaynaklı olduğu düşünülen bu durumun yanlışlığı Hasibe Mazioglu tarafından tespit edilmiştir (2004, s. 160-161). Bâkî'nin hayatta olduğu ve ölümünden sonraki yıllarda şair kimliğiyle adının geçtiği şiirler ve bunların değerlendirmesi için bkz. (Kaplan, 2022).

kaynaklar mihverinde ortaya konulmuş ve şiiirlerinden örnekler verilmiştir (1936-1945, s. 1226-1228). Ehlî'nin adı Mehmed olup Âşık Çelebî'nin verdiği bilgilere göre Tayyib adlı bir kadının oğlu (Kılıç, 2010, s. 403-405), Ahdî'ye göre dönemin Galata kadısı olan Remzî Çelebî'nin kızından torunu (Solmaz, 1996, s. 326) ve yine aynı kaynağa göre Ebussuûd Efendi'den mülazım olduğu bilgisi verilen Remzîzâde İlmî'nin ise yeğenidir (Solmaz, 1996, s. 281). Ehlî Çelebî, kendinden yaşça küçük Şeyhî Mehmed (Kutluk, 1989, s. 533) ve Abdu'r-Rahîm (Donuk, 2017, s. 1102) adındaki kardeşleri gibi ilmiye sınıfına mensuptur. Âşık Çelebî de kendisiyle aralarında akrabalık bağı bulunduğunu ifade ederek, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da yer alan biyografisinin yazıldığı tarihte Sultaniye Medresesi'nde müderris yardımcısı olduğu bilgisini verir (Kılıç, 2010, s. 403).

Kınalızâde Hasan Çelebî ve Nev'izâde Atâyî'nin verdiği bilgilere göre Ehlî, 'Attârzâde Şems Efendi'den mülazım olduktan sonra Edirne'ye müderris tayin edilir ancak bir süre sonra bu görevden kendi isteğiyle çekilir ve kadılık yapmaya başlar (Kutluk, 1989, s. 196; Donuk, 2017, s. 1203). Riyâzî'ye göre 1009/1600-1601 yılında Mısır'da (Açıkgöz, 1982, s. 47), Atâyî'nin bildirdiğine göreyse Serez ve Vardar Yenicesi'ndeki kadılıklarından sonra aynı görevle geldiği Rodos'ta vefat eder (Donuk, 2017, s. 1203). Tezkire metinlerinde yer alan biyografilerinde edebî kişiliği yönünden övgü dolu ifadelerle anılan şairin *Sicill-i Osmânî*'de *Hüsn ü Dil* adında bir eserinin bulunduğu bilgisi verilmişse de bunun yanlış olduğu Ergun tarafından tespit edilmiştir. (1936-1945, s. 1227; Ünver, 2003, s. 269).

Ergun'un ayrıntılı biçimde kaleme aldığı Ehlî biyografisi içerisinde, Atâyî kaynaklığıyla onun Bostanzâde Mehmed'e yönelik kaleme aldığı bir şiirine yer verilmektedir (1936-1945, s. 1226). Atâyî'ye göre Bostanzâde Mehmed'in Rumeli kazaskerliği sırasında yazılan bu manzumeden anlaşıldığı kadarıyla Ehlî, Gelibolu kazasını kendisi beklerken bir başkasına verilmesi sonrasında tarizâne üslupla Bostanzâde Mehmed'e yönelik şu kıtayı⁴ söyler:

Bi-ḥamdillāh zemān-ı devletünde
Temeyyüz ehl ü nā-ehl olunurken

⁴ Ehlî'nin bu kıtası, Atâyî tarafından kaleme alınan biyografisi içerisinde Bostanzâde'ye yönelik söylenmiş iken birden fazla mecmuada bambaşka bir durum söz konusudur. Kıtanın mecmualarda yer alan metinlerindeki başlıklarına göre Ehlî'nin suali Bostanzâde'ye değil, İvaz Efendi'ye yöneliktir. Mecmuaların ilkinde Ehlî'nin şiirinin başlığı "Su'âl-i Ehlî Çelebî ki der-^c İvaz Efendi Firistâd", ikincisinde "İvaz Efendiye Su'âl", diğerindeyse "Su'âl-i Ehlî Çelebî be-^c İvaz Efendi Berây-ı Kazâ-yı Gelibolu" şeklinde kayıtlıdır. Başlıklarda geçen kişi, XVI. yüzyılda birden fazla defa kazaskerlik makamına getirilen ve 994/1586'da vefat eden İvaz Efendi (Özcan, 2001, s. 490) olmalıdır. İvaz Efendi'nin cevabı ise üç mecmuada da "Cevâb-ı İvaz Efendi" biçiminde olup Atâyî'nin eserinde Bostanzâde'ye ait biçimi iki beyit iken, mecmualarda İvaz Efendi aidiyetindeki şekli üç beyittir. Atâyî'nin eserinde yer almayan beyit şudur:

Ne için aňlamazsın işbu emri
Cihân aḥvâli cümle aňlanurken

bkz. (*Mecmû'a*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa 1033, vr. 117^b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 635, vr. 69^b; *Şiir Mecmû'ası*, İBB Atatürk Kitaplığı, Muallim M. Cevdet MC_Yz_K.000315, vr. 53^a).

Bu kâr-ı müşkili kime şoralum
Serîr-i fazlda sen otururken
Gelibolıda nâ-ehlûñ kazâsı
‘Aceb cā’iz midür Ehlî  tururken

Ehlî'nin bu kıtasına Kazasker Bostanzâde Mehmed ise Şu Şekilde cevap verir:

Tecâh l eyledüñ iy merd-i ‘ arif
Su’ l itd ñ cev bımı bil rken
Gel inŐ f eyle n'itsün k z ’ asker
Efendi ha t-ı sult n   tururken (Donuk, 2017, s. 1204)

Ehlî'nin Bostanz de Mehmed'e yönelik yazdığı bu manzumenin kendi biyografisi kadar B k 'nin h l tercümesi bağlamında dikkat çeken noktası ise her ikisi de ilmiye sınıfına mensup olmakla yakın yıllarda yüksek makamlı görevlerde bulunduğu bilinen Bostanz de ve B k 'nin, aralarında yaŐanan ciddi çekiŐmeyi hatırlatmasıdır. Ayrıntıları tarih yazarları Sel nik  Mustafa ve Hasan Beyz de Ahmed Paşa'nın eserlerinden hareketle tespit edilen ve B k 'nin de adının geçtiği bu sıradaki olaylar neticesinde (Beyazit, 2020, s. 19-21) Bostanz de, Şeyhülislamlık vazifesinden azledilmiŐtir. Başka sebepler de söz konusu olmakla birlikte ( pŐirli, 1991, s. 311) Bostanz de'nin azlinin başlıca nedenleri arasında o tarihte Anadolu kazaskerliği makamında bulunan B k  ile aralarında yaŐanan tartiŐmanın da etkili olduğu dillendirilmiŐtir. Bir grup kadının Anadolu kazaskeri B k 'yi padişaha Őik yet etmeleri üzerine divan toplantısı esnasında B k 'nin bu Őik yetlerin Bostanz de tarafından, o sırada İstanbul kadısı olan Mustafa adındaki kardeŐini (Altunsu, 1972, s. 43) kendi makamına getirebilme maksadı doğrultusunda tertiplendiği ifade ettiğini ve “*bu bost n oyukları benden ne isterler*” dediğini; bunu duyan Bostanz de'nin ise bir hayli öfkelenerek B k 'nin c hil olduğunu, Allah'ın emirleri doğrultusunda amel etmediğini ve

Meyh neler Beyt 'l- ar m p r-i muğ n Őeyh 'l- harem

ile

Y sufi bilmezem amm  seni ra‘ n  bil rin

gibi bazı Őiirlerinin⁵ “*küfür*” içerdiğini, bu sözleri söyleyen birinin de kazaskerlik makamında oturmasının uygun olmadığını dile getirdiği aktarılmaktadır (Aykut, 2004, s. 371-372; Karaarslan, 2022, s. 125). Bu hadiselerin ardından Bostanz de ve kardeŐi, III. Murad tarafından 10 Mayıs 1592'de görevlerinden azledilirken Őeyh lislamlıėa Bayramz de Zekeriyya Efendi getirilmiŐ, B k  ise bulunduğu makamın bir üst basamağı olan Rumeli kazaskerliğine tayin edilmiştir ( pŐirli, 1991, s. 311). Ehl 'nin, B k  ile aralarında ciddi anlamda çekişmeler söz konusu olan Bostanz de'ye yönelik bu manzumesinden hareketle, kendisinin de onunla anlaşmazlık yaŐaması dolayısıyla iki isim arasında B k 'nin tarafında olduğu ihtimali akla gelmekle birlikte bunu kesin bilgiyle doğrulayacak bir kaynak bugün için elde değildir. Yine de bu detayların adı geçen kiŐilerin biyografisi bağlamında dolaylı bile olsa ayrıntı ifade ettiği açıktır.

⁵ Bu mısralar, B k 'nin *D v n*'ında bulunan iki farklı gazele aittir, bkz. (K  uk, 1994, s. 297, 325).

Tezkirelerde biyografisine yer verilen Ehlî mahlaslı şairin, kendisiyle birlikte birçok yakınının ilmiye sınıfına mensubiyeti, Bâkî ile muhtemel münasebeti noktasında önemli bir ayrıntıdır.⁶

Kaynaklara göre XVI. yüzyılda Vâlî mahlası ise iki şair tarafından kullanılmıştır (İpekten vd., 1988, s. 519; Koncu, 2000, s. 121-122). Bunlardan ilki İstanbullu olup yeniçeridir. Aşık Çelebi'nin aktardığına göre yeniçeriyken kaleme aldığı bir gazeli, devrin önemli hâmilelerinden, birçok şair ve devlet adamını himaye eden II. Selim'in musahibi Celâl Bey tarafından padişaha ulaştırılmış ve daha sonra bölükbaşı vazifesine tayin edilmiştir (Kılıç, 2010, s. 550).

Bu yüzyılda yaşadığı bilinen Vâlî mahlaslı diğer şair ise daha çok Fettâhî-yi Nişâbüri'nin aynı adlı eseri kaynaklığında kaleme aldığı *Hüsn ü Dil* adlı eseriyle tanınan Yenipazarlı Vâlî'dir (Köksal, 2003, s. 33-42). Yeniçeri olan Vâlî mahlaslı şairin aksine ilmiye mesleğine mensup bulunan Yenipazarlı Vâlî, Bâkî'nin de öğrencilik yıllarında ders arkadaşlarından olan Hoca Sadeddin Efendi'den mülazım olduktan sonra kadılık yapar. 1570-1571'de doğduğu tahmin edilen, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin 1585'te tamamladığı tezkiresinde genç danışmentlerin meşhurları arasında değerlendirdiği Vâlî, 1007/1598-1599'da Yenipazar'da ölmüş, *Hüsn ü Dil* adlı eserinden başka manzum kırk hadis türünde iki farklı eser yazmıştır. Ayrıca *İşk-nâme* ve *Le'âlî-i İşk* adlı eserleri bilinmekteyse de bunların henüz ele geçmediği tespit edilmiştir (Köksal, 2007, s. 496).

Yeniçeri olan ve Celâl Bey tarafından himaye edilen Vâlî'nin Bâkî ile irtibatına dair herhangi bir ayrıntı bilinmezken Yenipazarlı Vâlî'nin ise Bâkî ile münasebeti noktasında, doğrudan ve dolaylı nitelikte bazı bilgilere rastlanmaktadır. Bunlardan en müşahhası onun *Hüsn ü Dil*'ine takriz yazanlar arasında Bâkî'nin de bulunmasıdır (Köksal, 2003, s. 42). 1584'te kaleme aldığı eserindeki sekiz beyitlik takrizin başlığında Bâkî'yi bürokratik ünvanlarından daha ziyade “melikü'ş-şu'arâ” ifadesiyle yani şair kimliğiyle takdim eder (Köprülü, 1979, s. 249; Gür, 2014, s. 6-8). Bâkî-Vâlî münasebeti bağlamında malzeme sunan diğer bir manzume Ergun tarafından tespit edilmiştir. *Türk Şairleri*'nde büyük bir vukûfiyetle kaleme aldığı Bâkî biyografisi içerisinde⁷ Ergun, Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 554 numaralı şiir mecmuası kaynaklığında Bâkî'nin, III. Mehmed'in saltanat yıllarında Rumeli kazaskerliğine ikinci kez tayin edilişi konusunda Vâlî mahlasıyla kaleme alınmış bir tarih manzumesi tespit etmiştir. Elbette bu ikinci manzumenin aidiyet bağlamında kesinliği *Hüsn ü Dil*'deki takrize nazaran daha zayıf olmakla birlikte gerek Vâlî'nin Bâkî gibi ilmiye teşkilatına mensubiyeti gerekse son mısrasından elde edilen 1003/1594-1595 senesinin, bu yıllarda hayatta olan Yenipazarlı Vâlî'ye aitliğinin ihtimalini artırdığı söylenebilir. Vâlî'nin yedi beyitlik manzumesi şu şekildedir:

⁶ Benzer şekilde diğer bir dolaylı ayrıntı, Bâkî'nin *ancağ* redifli gazeline musammat tarzında nazire söyleyenler arasında Ehlî mahlaslı bir şairin de bulunmasıdır, bkz. (Sevgi, 2009, s. 389-390).

⁷ M. Fuat Köprülü, *İslam Ansiklopedisi*'nde kaleme aldığı *Bâkî* maddesinin sonunda, bazı yönlerine katılmadığını ifade etmekle birlikte Ergun'un bu incelemesini takdir eder, bkz. (Köprülü, 1979, s. 253).

Revnağ-efrûz-ı meclis-i ' irfân
Mesned-ârâ-yı ehl-i isti' dâd
Ol suhen-ver ki hergiz aña nazîr
Görmemişdür cihân-ı bî-bünyâd
Ya' nî Bâkî Efendi hazreti kim
Kıldı milk-i belâgati âbâd
Oldı kâdi'l-kuzât-ı kişver-i Rûm
Cümle ehl-i kemâli eyledi şâd
Virdi dîvânına anuñla şeref
Şâh-ı ' âdil Mehemmed ibn Murâd
Rabb-i Bâkîden oldur ümmîdüm
Eyleye ' ömr ü devletini ziyâd
Didi Vâlî kemîne târihin
' İzz ü devlet hemîşe bâkî bâd (Ergun, 1936-1945, s. 703)

Kaynaklara yansıyan bu biyografiler ve incelemelerin hiçbirinde adı geçen isimlerin Bâkî'ye kaside sunduklarına dair bir bilgi verilmez. Kasidelerin başlık ve içeriklerinde de mahlas ayrıntısı haricinde, şairlerin kimliğine biyografik mahiyette işaret eden bir başka kayıt yoktur. Kasidelerde kazaskerlik görevi açıkça ifade edilen Bâkî'nin Anadolu kazaskerliğine ilk kez 1586, Rumeli kazaskerliğine ise son defa 1598 yılında atandığı (Çavuşoğlu, 1991, s. 538) bilgisi, kasidelerin en azından 1586-1598 tarihleri arasında yazılmış olduklarına işaret eder. Rumeli Kazaskerliği ruznamçeleri üzerinde gerçekleştirilen çalışmadaki önemli bir tespite göre Bâkî'nin Rumeli kazaskerliğinden emekli edildikten sonra vuku bulan vefatı sırasında üzerinden 47 öğrencinin alındığı ve bunlardan 15'inin mülazım olduğu, 32'sinin ise nevbete bırakıldığı belirlenmiştir (Beyazıt, 2017, s. 93-93). Bu rakam, kazaskerlerin kadı ve müderrislerin tayinlerini de gerçekleştirmesi (Aydın, 2017, s. 136) dikkate alındığında Bâkî'nin, uzun süredir arzuladığı şeyhülislamlık makamının eşliğinde bulunduğu yıllarda, bürokratik gücünün de aynı oranda artmış olduğunu gösteren bir ayrıntıdır. Böylelikle gerek bu detaylar gerekse şairlerin ilmiye sınıfına mensubiyetleri ve vefat tarihleri hesaba katıldığında kaside metinlerinin -tezkirelere göre Ehlî mahlasını bu asırda kullandığı bilinen tek isim olan- ve 1009/1600-1601'de vefat eden Ehlî ile 1007/1598-1599'da vefat eden Yenipazarlı Vâlî'ye ait olduğu tahmin edilebilir. Elbette aynı mahlası kullanan ve biyografileri tezkire metinlerinin dışında kalma ihtimali bulunan isimlerin varlığıysa her zaman ihtimal dâhilindedir.

2. KASİDELERE YANSIYAN BAZI BİYOGRAFİK AYRINTILAR

İçeriklerinden rahatlıkla gözlemlendiği üzere her iki kaside metninde de Bâkî'nin biyografisi bağlamında bazı ayrıntılara işaret eden beyitler bulunmaktadır. Söz konusu beyitlere yansıyan ayrıntıların, kaside metinlerini yalnızca mâdih-memduh ilişkisi çerçevesinde söylenilmiş methiye niteliğinden çıkardığı ve dolaylı da olsa şiirlere kaynak vasfı kazandırdığını söylemek yanlış olmaz. Elbette söz konusu ayrıntılar Bâkî için olduğu kadar kaside şairlerinin biyografileri için de anlam ifade etmektedir. Kasidelerin

hangi tarihte söylendiğine dair herhangi bir ayrıntı elde edilememekle birlikte gerek Vâlî'nin kasidesinin 11. beytinde,

Ğāzī-yi ʿ asker-i ŧeh-i kiŧver-güŧā-yı Rūm
Bākī Efendi ŧadr-ı felek-ğadr-i kām-rān

biçiminde, gerekse de Ehlî'ninkinin 3. beytinde,

Dāver-i ʿ arŧ-ı meğall ŧānī-yi ʿ aql-ı evvel
Ğāzī-yi ʿ asker-i manŧūr ŧeh-i feruğ-fāl

ŧeklinde yer alan ve Bākī'nin doğrudan kazasker olarak takdim edildiğı beyitlerden anlaŧıldığına göre her iki ŧiir de onun kazaskerlik görevi sırasında kaleme alınmıştır. Ancak ŧiirlerin 1586 ve 1591'de Anadolu, 1592, 1595 ve 1598 yıllarında da üç defa Rumeli kazaskerliği makamına getirildiğı bilinen Bākī'nin (Çavuşoğlu, 1991, s. 538) hangi tarihteki görevi sırasında yazılmış oldukları tam olarak belli değildir. Kasidelerin Bākī'nin kazaskerlik makamına tayinini tebrik maksadıyla kaleme alınıp alınmadıklarına dair de herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Bunun yanında aŧağıda ayrıntılarına değinileceğı üzere, kaside ŧairlerinin Bākī'ye hāllerini arz ederek ondan bazı taleplerde bulunmuş olduklarını belgeleyen beyitler Bākī'nin bürokratik anlamda belli bir güce eriŧtiğine iŧaret etmektedir. Bu noktada Rumeli kazaskerliğinin rütbece Anadolu kazaskerliğinden daha üst dereceli olduğu (Ünal, 2011, s. 390) düşünöldüğünde kasidelerin Bākī'nin bu görevdeki son yıllarında kaleme alınmış olmaları da ihtimal dāhilindedir.

43 beyitli kasidesine felek tasviriyle baŧlayan Vālî, Bākī'nin kazaskerliğini ifade ettiğı, yukarıda da değinilen 11. beyitten itibaren onun övgüsüne geçer. Söz konusu beyitlerde Bākī'nin ince fikirliliğı ve makamının yüceliğı konu edilerek öncelikle ilim adamı kimliğine değinilir. Eserleriyle adını unutulmaz kıldığı ve dünyada onun bir benzerinin bir daha görölemeyeceğı biçimindeki övgülerin ardından edebî kiŧiliğı ve ŧiirlerine değinilir. Vālî'nin kasidesindeki ifadelerine göre Bākī'nin ŧiiri, devranın güzellerinin nazar boncuğı; sözleri ise insanların ve cinlerin dillerinde sürekli tekrar ettikleri tekmile mesabesindedir. Bākī, ŧiirlerinin satırlarında orijinal fikirlere yer vererek âdeta ayın meŧalesiyle gecenin karanlığını aydınlatır. İş bilen nükteŧinaslar büyü bile yapsalar, onun zamanında ŧiir söylemek baŧkası için helal değildir. Altına benzeyen kıymetli ŧiirini ortaya koyduğunda, söz söyleme işi değerini yitirir ve gümüŧ benzeri bir eŧyaya döner.

Kasidesinin 28. beytinde yer verdiğı tecdīd-i matlasıyla birlikte Vālî, memdūhuna kendi hālini arz etmeye baŧlamaktadır. Burada özellikle memdūhu Bākī'nin rakiplerle sohbet arkadaŧı olduğunu ve kendine de kan ağlamak düŧüğünü ifade etmesi dikkat çekicidir. Vālî, devranın kendisini bela yolunda periŧan kıldığını ve güçsüz kaldığını belirtmekte; can tabibi olarak gördüğü, lütuf güneŧine benzettiğı memdūhu Bākī'nin ihsan ve yardımını talep etmektedir. Kasidenin söz konusu beyitleri Vālî'nin biyografisinin bu yönü için de kaynak değerini taŧımaktadır.

Burada özellikle üzerinde durulması gereken mühim bir ayrıntı da Vālî'nin kasidesi içerisinde mahlası dolayısıyla *Celālî* ve görevi ilgisıyla ise *Mîr-i Sadr* ifadeleriyle Celāl Bey'i anması ve onu, memdūhu Bākî ile kıyaslamasıdır. Adı Hüseyin olmakla birlikte

daha çok mahlasıyla tanınan, II. Selim'in şehzadeliklerinden itibaren yirmi yıl civarında yakınında bulunan ve kendisi de Celâlî mahlasıyla şiir söyleyen, mîr-i alemlik görevinde de bulunan Celâl Bey'in (Güneş, 2013, s. 33-49) adı, Vâlî'nin kasidesinde hem mahlası hem de görevine işaretle 16. beyitte şu şekilde zikredilir:

Gelse Celâlî meclisine Mîr-i Şadr anuñ
Şaff-ı ni'âle kıyıl idi bulsa ger mekân

Bâkî'nin Vâlî tarafından Celâl Bey ile kıyaslandığı bu beyit, II. Selim'in nezdinde bulunduğu itibarın da imkânıyla yaşadığı dönemde birçok şairi himaye eden ve adına, Bâkî'nin ders arkadaşı Nev'î ile birlikte Rahmî, İlmî ve Makâlî tarafından kasideler kaleme alındığı tespit edilen (Güneş, 2013, s. 69-77) Celâl Bey'in şöhretine bir ima olarak yorumlanabilir. Bunun yanında özellikle Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'yle Celâl Bey'in aralarındaki çekişmeler bağlamında, biyografik ayrıntı ilgisiyle okunabilecek malzeme sunduğu söylenebilir. Bâkî'nin II. Selim'in saltanat yıllarının özellikle ilk devresinde, sultandan beklediği itibarı göremediği ve hatta Murad Paşa Medresesi müderrisliğinden azledildiği bilinmekle birlikte (Çavuşoğlu, 1991, s. 538; Karaarslan, 2022, s. 118-120) Celâl Bey'le herhangi bir biçimde anlaşmazlık yaşadığına dair bir malumat bulunmamaktadır.⁸ Elbette Bâkî'nin doğrudan belli bir memdûh övgüsündeki methiyeleri yanında bazı kişilerden tavassut maksadıyla o kişilere yönelik kasideler kaleme aldığı düşünüldüğünde, II. Selim'in nezdindeki itibarıyla şairler yanında kimi devlet adamlarına da yardımı dokunan⁹ Celâl Bey namına herhangi bir şiir kaleme almayı bu noktada önemlidir. Buna karşılık Celâl Bey'in ise XVI. yüzyılda en fazla devşirmenin alındığı şehirlerin başında gelen Manastır'dan (Akkutay, 1999, s. 187) getirilerek Enderun'da yetiştirildiği, sonraki yıllarda ise aslında padişah musahibi olmasına rağmen, II. Selim'in şehzadelik yıllarından itibaren en yakın adamlarından olması cihetiyle, zaman zaman devlet işlerine karıştığı ve başta Şeyhülislam Ebussuûd Efendi¹⁰ olmak üzere¹¹ birçok devlet adamıyla anlaşmazlıklar yaşadığı bilinmektedir

⁸ Celâl Bey'in saraydan uzaklaştırılması sonrasında II. Selim'in şehzadeliklerinden itibaren yanında bulundurduğu musahibi yerine en az onun kadar yetenekli yeni bir isim aranmaya başlanır. Devrin kaynaklarında bu olayla ilgili farklı bilgiler aktarılmaktadır. Hasan Beyzâde Ahmed Paşa, musahip adayları arasında Kâmî ile birlikte Bâkî'nin de adını anar; ancak Kâmî'nin ihtiyar ve hasta, Bâkî'nin ise ulemadan olması nedeniyle bu vazifeye Şemsî Paşa'nın getirildiği bilgisini verir (Aykut, 2004, s. 219). Gelibolulu Mustafa Âlî ise Bâkî'nin adını anmazken, padişah musahipliğine Kâmî'nin seçildiğini, kıskanan Şemsî Paşa'nın ise çeşitli entrikalarla onu vazifesinden ettiğini aktarır (Akdaş, 2009, s. 174-175). Nev'îzâde Atâyî, Bâkî'nin 981/1573'te Sahn müderrisi olduğu sırada Kıbrıs'tan mazul Kâmî Efendi ile birlikte II. Selim'in Boğaz'daki seyrine davet edildiğini aktarmaktadır (Donuk, 2017, s. 722).

⁹ Bu ayrıntı, Selânikî Mustafa'nın tarihinden öğrenilmektedir (İpşirli, 1999, s. 74).

¹⁰ Vâlî'nin yukarıda alıntılanan Celâl Bey'le ilgili beyti ışığında, Bâkî'nin Ebussuûd Efendi övgüsünde söylediği kasidesindeki;

Şu deñlü şân-ı şerîfnde var anuñ 'azamet
Ki kendüsin yitürür meclisine gelse Celâl

beytinde geçen *Celâl* adı, Ahmet Talât Onay tarafından Celâlüddîn-i Devvânî olarak değerlendirilmekle birlikte (Kurnaz, 2004, s. 376) bu ismin Celâl Bey olması da muhtemel kabul edilmelidir. Beyitte geçen söz konusu kelimenin eserin neşrinde (Küçük, 1994, s. 54) özel isim

(Güneş, 2013, s. 50-58). Başka bir açıdansa Vâlî'nin, kasidesi içerisinde XVI. yüzyılın büyük edebiyat hâmlerinden olan Celâl Bey'in adına yer vererek onun bu yönüne işaret ettiği ve kendi memdûhu olan zamanın kazaskeri Bâkî'ye, birçok kişiye destek olan Celâl Bey'in hâmi kimliğini anımsatarak ondan bu ilgi doğrultusunda himaye talep ettiği de tahmin edilebilir.

Ehlî'nin kasidesi ise beyit sayısı bakımından Vâlî'nin şiirinden daha kısa olup 32 beyit tutarındadır. O da kasidesinde Vâlî ile benzer şekilde memdûhu Bâkî'nin ilim adamı kimliğiyle şairlik yönünü iç içe işler. Kasidesinin 3. beytinde Vâlî gibi memdûhunun kazaskerliğini belirttikten sonra onu, hüner ülkesinin şahı, kalam mülkünün ve olgunluk şehrinin mâliki, fazilet arsasının mükemmel at bineni gibi ifadelerle över ve aynaya benzeyen temiz karakterinin Allah vergisi olduğunu ve ona benzer birinin görülmediğini ifade eder. Ehlî, şairlik yönünden Selmân ve Kemâl ile kıyasladığı memdûhu Bâkî'nin şiirlerinin ortaya çıkmasıyla şiir söyleyen başka kimselerin hükümünün ortadan kalktığını, onun yaşadığı zamanda şairlik iddiasında bulunmanın gerçekleşmeyecek bir hayalden ibaret olduğunu ifade eder. Ehlî, bu türden övgü içerikli beyitlerinden sonra Bâkî'nin yardımını dileyerek elinden tutmasını talep etmektedir.

Ehlî, kasidesinin 5. beytinde memdûhu Bâkî'yi, Osmanlı devrinin dokuzuncu şeyhülislamı Kemalpaşazâde (Altunsu, 1972, s. 17) ile kıyaslamaktadır:

Sensin ol ekmel-i ' âlem ki ola müstekmel
Gelse devründe zühür eylese ger İbn Kemâl

Bu beyitte yer verilen İbn Kemâl detayını, şeyhülislamlık makamına getirilmeyi uzunca bir süre talep ettiği bilinen Bâkî'nin (Tolasa, 1977, s. 301; Macit, 2022, s. 132) biyografisinin bu yönü çerçevesinde malzeme sunan bir ayrıntı olarak yorumlamak mümkündür. Öbür taraftan Ehlî'nin, kasidesinin 8. beytinde,

Senden olsa ne ' aceb haşm-ı denî rû-gerdân
Hamdülillâh ki saña eyledi dünyâ iqbâl

ifadeleriyle isim vermese bile Bâkî'nin rakiplerine de değinmiş olması, yukarıda da ifade edildiği üzere, zaman zaman bazı kişilerle anlaşmazlık içinde bulunduğu bilinen Bâkî'nin biyografisinin bu yönüne işaret ettiği düşünülebilir.

3. KASİDELERİN ÇEVİRİYAZILI METNİ

Kasidelerin çeviriyazılı metnlerinin aktarımında *Türk İlmî Transkripsiyon Kılavuzu*'na uyulmuş (Arat, 1987, s. 32-68), birkaç beyitte örneği görülen *labial hı* hakkında ise Ocak'ın teklifleri göz önünde bulundurulmuştur (1997, s. 167-172). Özellikle son sesinde *kâf/gâf* harfi bulunan kelimelerdeki palatal seslerin tonlulaşması hakkında Tezcan'ın tespiti dayalı görüşleri (1994, s. 12-13) dikkate alınmış ve imlada uygulanmıştır. Varlığı yalnızca eski Anadolu Türkçesi eserlerinde değil, XVI. yüzyıl

ilgisiyle değil, kelimenin temel anlamı çerçevesinde aktarılmış olduğunu da belirtmek yerinde olur.

¹¹ Celâl Bey'in Ebussuûd Efendi hakkında kaleme aldığı manzum mektubu Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yayımlanmıştır (1964, s. 93-110).

sonrası metinlerde de görülen (Gökçe, 2002, s. 169-170) ön damaksı /g/ sesinin yazımı konusundaki öneriler (Develi, 2000, s. 32-33) dikkate alınmıştır. Bünyesinde *-Up* zarf-fiil eki bulunan kelimeler, metnin yansıtılması doğrultusunda ifade edilen görüşlere uyularak (Ece, 2015, s. 684) herhangi bir müdahale edilmeden aktarılmıştır.¹² Kaside metinlerinde zihafaların sayısı çok değildir. Bazısı son harfi uzun sesli olan terkip yapılarında görülmektedir ki bunlar, taktide akıcılığı sağlaması ve vezin zarureti çerçevesinde değerlendirilebilir olmalarından dolayı kusur sayılmaz (Şafak, 2006, s. 321). Ehlî'nin kasidesinde görülen *şāni-yi 'aql-ı evvel* [3/1], *ķāzi-yi 'asker-i manşūr* [3/2], *da'vi-yi ūi'r* [20/2] terkipleri gibi. Vâlî'nin kasidesinde geçen *Celālî* [16/1], Ehlî'ninkinde ise *erzānî* [2/2] kelimesinin son hecesi ise kelimelerin aslı bünyesindeki uzun seslerin kısa heceye getirilmesi dolayısıyla zihafın doğru kullanılmadığı örneklerdir (Dilçin, 1983, s. 31). Çeviriyazıda ilk durumdaki örnekler kısa, ikinci durumdakiler uzun imla edilmiştir.

* *

[70^a] **VĀLĪ** *rahmetullāhi 'aleyh*

Muzāri' - - - / - - - / . - - - / - - -

1. Bir géce kim nücūm ile zeyn oldı āsmān
Dürr-i sirişkle nitekim rû-yı 'āşikān

[70^b] Bir sünbüli ki jāleleri bî-şümār ola
Bāğ-ı felekde eyledi zāhir bu bāğ-bān

3. Kıldı hezār nergis-i zībāyī āşikār
Aldı egerçi bir gül-i ra' nāyī rāygān
Meydān-ı çerçe dökdi nücūm erzenin yēne
Meyl éde tā ki tã'ir-i fīrūze-āşiyān
5. Oldı pür ābla beden-i tās-bāz-ı çerh
Tās-ı pür-āteşi édicek cübbeye nihān
Dībā-yı çerh-i atlasa māh oldı müşterī
Dīnār-ı mihrī aķçeye şarf eyledi hemān
7. İster ki alub éde düşüb hāk-i pāyine
Ferş-i harīm-i şadr-ı kerīm-i bülend-şān
Kilk-i ūihābı ol géce Bercīs alub ele
Ebrī varaķların felegūñ kıldı dür-nişār
9. Çīnī-devātına ūeb-i muzlim midād olub
Şem' -i münīrin eyledi her gūşeden 'ayān
Göz yummadı çıkardı çerāgını ūbħa dek
Taħrīr-i vaşf-ı pākini kıldı enīs-i cān

¹² Bu hususu Ece şu şekilde ifade eder: “*Ses değişimlerini takip etmek açısından metni olduğu gibi yansıtılmak ve inceleme kısmında buna dair bilgiler vermek en güvenilir yöntemdir.*” (2015, s. 684). Söz konusu ekin tarihî metinlerdeki yaygın imlası da /bâ/ iledir (Kartallıoğlu, 2011, s. 303).

11. Kâzî-yi ' asker-i şeh-i kişver-güşâ-yı Rûm
Bâkî Efendi şadr-ı felek-ıqadr-i kâm-rân
Bâlâ-nişîn-i mesned-i iqbâl ü ihtîşâm
Sihr-âferîn-i meclis-i hıyâl-i suhen-verân
13. Müşkil-güşâ-yı mes'ele-i ' ilm ü ma' rifet
Zür-âzmâ-yı ma' reke-i bahş ü imtihân
Fikr-i laîfî ahter-i câh u celâl-i burc
Tab' -ı şerîfî kevşer-i ' ilm ü kemâle kân
15. Bir gez göreydi ger Tabakât-ı Celâlini
Olurdu hıdmetinde Devânî dahı devân
Gelse Celâlî meclisine Mîr-i Şadr anuñ
Şaff-ı ni' âle kıyıl idi bulsa ger mekân
17. Medh ü şenâsı râbıta-i nüşha-i merâm
Luţf u ' atâsı vâsıta-i râhat-ı revân
- [71^a] Memnûnidur nevâlinüñ aşhâb-ı i' tibâr
Meftûnidur maqâlinüñ erbâb-ı iftinân
19. Âşâr-ı ' ilm ü dâniş ile rûzgârda
Nâm-ı şerîfin eyledi bâkıyy ü câvidân
Hakkâ budur ki bir dahı görmez nazîrini
Çeşm-i nücûm ile ne kadar gözlese cihân
21. Eş' arıdur temîme-i hûbân-ı rûzgâr
Güftâridur zamîme-i evrâd-ı ins ü cân
Vérür sûtür-ı nazm-ı şerîfînde fikr-i hâş
Deycür içinde meş' ale-i mâhdan nişân
23. Devrinde şi' r gayre degül haq bu kim helâl
Sihr étse dahı nükte-şinâsân-ı kâr-dân
Eknâf-ı deşt-i midhâti şahrâ-yı bî-kenâr
Evşâf-ı dest-i himmeti deryâ-yı bî-kerân
25. İbrîz-i nazmın eylese ibrâz haq bu kim
Yanında gayrı söz ' ameli sîm olur hemân
Akdı şu gibi halk-ı cihân hâk-i pâyine
Deryâya oldu her yañadan cüylar revân
27. Her dem şarîr-i hâme-i medh ü şenâsına
Âheng éder bu şi' rüm ile ' andelîb-i cân
Hem-şoşbet oldu gayr ile ol şüh-ı dil-sitân
Gayret demidür ağla siyeh-çeşm-i hûn-feşân

29. Éy cān ṭabībi zaḥmuma gel merhem ur benüm
Kān işleri elūñle biter çünki her zemān
Kān ağlamağa ağız açub yareler saña
Peykānuñ ile éy kaşı yā oldı hem-zebān
31. Meydān-ı ḥüsn içinde édelden kaşuñ zuhūr
Başı kayusu oldı çekildi birez kemān
Geldi şorılmanuñ demi gel éy Mesīḥ-dem
Cism oldı ḥün-ı zaḥm-ı firākuñla nā-tüvān
33. Éy mihr-i luṭf-ı ebr-i kerem ḥāk isem daḥı
Mihr eyle baña ṭab' um ola tā ki gül-sitān
Lā-büd şadefde gevher ü ḥāk içre la' l olur
Bir kaṭre étse bir-néçe gün mihre iḳtirān
35. Ol Vācibü'l-Vücüd içün éy kān-ı cüd kim
Ṭab'-ı şerīfüñ eyledi baḥr-i güher-feşān
Te'sīr kıldı cān u dile tāb-ı intizār
Olsun nesīm-i luṭf u kerem ba' d ez-īn vezān
37. Ben zerre ḥāki döne döne rüz-gār-ı dün
Kıldı reh-i belāda perīşān u bī-nişān
Mihrüñ ile aña nazār éy āf-tāb-ı luṭf
Raḳş eyleyüb şafādan ola tā ki şād-mān
39. Nazm-ı bedī' ü cem'-i me' ānī-yi pākile
Vālī ne mümkin édesin evşāfını beyān
Evlā bu kim ḥulūş-ı derün ile el açub
Dürr-i du' āyı eyleyesin cümle der-miyān
41. Hemvāre tā ki şu' lelenüb meş' al-i nücüm
Şeb cins-i ins ü cāna ola rāḥat-ı cinān
Rif' atde ola kevkeb-i bahtuñ çü āf-tāb
Bīdār-ı devletüñ gözi çeşm-i sitāre-sān
43. Béş tāze naḥl-i nev-resiñi şeş cihātdan
Şavn éde ' ayn u ' avn-i Ḥudā-yı Ḥudā-yegān

* *

EHLİ ÇELEBİ *rahimehullāhi 'aleyh*

Remel · · · · / · · · · / · · · · / · · ·

1. Bārekallāhu leke'l-mecdu bi-' izz u celāl
Yesserallāhu leke'l-emru bi-luṭf u kemāl
Zādehallāhu zihī ' āṭıfet-i subḥānī

- Ki_eyledi şānuña erzānī Hudā-yı Mütē'āl
3. Dāver-i 'arş-ı meħal şāni-yi 'aql-ı evvel
Kāzi-yi 'asker-i manşūr şeh-i ferruħ-fāl
Şeh-i iklīm-i hüner Hāzret-i 'Abdu'l-Bāķī
Mālik-i mülk-i kelām u melik-i şeh-i kemāl
5. Sensin ol ekmel-i 'ālem ki ola müstekmel
Gelse devründe zühür eylese ger İbn Kemāl
- [72^a] Fāris-i kāmilsin 'arşa-i fazluñ şimdi
Saña nisbet baña rācil görünür cümle ricāl
7. Dāver-ā devlet-i dünyā saña iķbāl eyler
Sen daħı devlet ile eylemedin istiķbāl
Senden olsa ne 'aceb ħaşm-ı denī rū-gerdān
Ĥamdülillāh ki saña eyledi dünyā iķbāl
9. Ĥall-ü-'aķdi elüñe vērde senüñ dest-i każā
Müşkilāta götüri zer-ķalemüñdür ħallāl
'Aql-ı evvel dēr idüm saña bulaydum şānī
'Arş-ı 'ālī dēr idüm der-gehüñe olsa mişāl
11. Görmedi çeşm-i felek bir saña beñzer fāzıl
Mihir ü māh ile döner 'ālemi bunca meh ü sāl
Dād-ı Ĥaķdur saña bu fazl u hüner vehbīdür
Kesb ile sa'y ile olur mı müyesser bu kemāl
13. Zāt-ı pāküñ senüñ ol āyne-i şāfīdür
Görinür anda néçe vechle evşāf-ı cemāl
Zāhirüñ ħil'at-i manşıbla bulubdur zīver
Bāṭınuñ zevķ-i me'ārifle olubdur pür-ħāl
15. Néçe kāmil senüñ ebkem görünür bezmüñde
Meclisüñde bulmaz aģzın aģub ħalka mecāl
Anı ilzām édesin gendü kelāmıyle eger
Ṭabaķātıyle gelüb meclisüñe ére Celāl
17. Sen o Selmān-ı suħensin ki göreydi nazmuñ
İ'tirāf eyler idi gendü kuşūrına Kemāl
Küfrdür ğayre suħen siħr ise de devründe
Ĥalemüñ mu'ciz-i Mūsā suħenüñ siħr-i ħelāl
19. Ğayrı şā'irlerüñ eş'arını nesh étدی sözüñ
Eyledüñ şān'at ile néçe ṭılısmı ibdāl
Sehdür saña suħen mümteni' emmā ğayre

- Da' vi-yi şî' r zemānuñda senüñ emr-i muḥāl
21. Sende bu şî' ri görüb şu gibi akdı gön'lüm
Teşne olmaz mı ḫatı āb-ı ḫayāta meyyāl
Pākdür sözlerüñ éy āb-ı ḫayāt-ı ' ālem
Ayağüñ toprağına öykinemez āb-ı zülāl
- [72^b] 23. Eyledi saña Ḥudā luṭf-ı ' ināyet ezeli
Ma' rifet faẓl u hüner luṭf u kerem ḫüsn-i maḫāl
Nā-murādı ḫoma gel eyleme nā-merdi ' aṭā
Ḥamdülillāh degil é pād-şehüm ḫaḫt-ı ricāl
25. Bu ḫadar nāle vü zārī ki ḫapuñda éderin
Eylemez kimse anı sem' -i şerīfe īşāl
Ayağüñ altına baḫ eyle nazar ben ḫāke
Merḫamet demleridür ḫoma ayaḫda elüm al
27. Şüret-i ḫālūme baḫ āyne-i nazmumda
Şî' rüme eyle nazar tā olasin vāḫıf-ı ḫāl
Başum érse felege ma' rifet ü faẓl ile ger
Ayağüñ toprağıyam éy şeh-i ferḫunde-ḫışāl
29. Püte-i nazma girüb cānlar eritdi Ehlī
Buldı ol rüḫ-ı kelāmı sözini eyledi ḫal
Lāyık-ı luṭf u mürüvvet bu idi kim étdüñ
' Arz olıñduḫda ayağüñ tozına mā-fī'l-bāl
31. Umarın tā ki menāşıb ola ehline vuşül
Bulasın şadr-ı se' ādetde temām istiḫlāl
Bula maḫdümlaruñ cümle kemāl-i pīrī
Ola her biri yanuñda ni' amuñla ḫ^voş-ḫāl

SONUÇ

Burada yayımlanan iki metnin gösterdiği en önemli netice, gençliğinden itibaren biyografisinde kaside ve başka nazım şekillerinde kaleme aldığı methiyelerin önemli yeri bulunan Bâkî'nin, kendisine de methiye muhtevalı kasideler sunulduğunun belgelenmesidir. Bâkî'nin başka şairlerin övgüsüne konu oluşunun, şairlikte bulunduğu şöhretin yanında, Kanûnî'nin vefatıyla II. Selim'in padişahlık yıllarının özellikle ilk devresinde kariyerinde bazı sıkıntılar yaşasa bile III. Murad ve III. Mehmed döneminde Anadolu ve Rumeli kazaskerlikleriyle gücünü artırmasıyla doğrudan ilgili olduğu anlaşılmaktadır. XVI. yüzyılda ilmiye sınıfına mensubiyeti bulunan Ehlî ve Vâlî mahlaslı şairler tarafından kaleme alınması ihtimali bulunan kasidelerde, Bâkî'nin şair kimliğiyle âlim şahsiyeti iç içe tasvir edilir. Bunun yanı sıra her iki kaside metninde birtakım biyografik detay ifade eden beyitlerin varlığı dikkat çekmektedir ki methiyelerin asıl değerleri de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Ehlî, kasidesinde şeyhülislamlık makamını

çok yaklaştığı sırada elde edemeyen memdûhu Bâkî'yi Şeyhülislam Kemalpaşazâde ile mukayese ederken, Vâlî'nin ise Bâkî'yi II. Selim'in musahibi Mîr-i Alem Celâl Bey ile kıyaslaması, Celâl Bey-Bâkî münasebeti bağlamında kaynaklarda yer etmeyen biyografik bir ayrıntıya da işaret etmektedir.

XVI. yüzyılda Bâkî mahlasını kullanan başka şairlerin de varlığı söz konusu iken, Nev'î'nin mersiyesinde görüldüğü gibi, Ehlî ve Vâlî'nin kasidelerinin Bâkî namına yazıldıkları noktasında herhangi bir şekilde şüphe söz konusu değildir. Bu noktada en belirgin dayanak kasidelerin muhtevasıdır. Çalışmanın tali bir neticesiyse Bâkî'ye sunulan bu kasideleri günümüze ulaştıran ve tespitine olanak sağlayan şiir mecmualarının, edebiyat tarihine kaynaklık bağlamında önemini göstermesidir. Her iki kasidenin aynı mecmuada peş peşe kayıtlı olması derleyicinin veya kasidelerin aktarıldığı kaynağın dikkatine işaret etmektedir. Türk edebiyatı tarihinin büyük şairi Bâkî için söylenmesi muhtemel başka şiirlerin ortaya çıkması her zaman için muhtemeldir.

EK: BÂKÎ NAMINA SÖYLENMESİ MUHTEMEL BİR KASİDE-İ BEÇÇE

Başlığında Bâkî namına kaleme alındığı noktasında kesin bilgi yerine ihtimal ifade edilen bir başka kaside, Makâlî mahlaslı şaire aittir. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3441 numaralı mecmua içerisinde kayıtlı kasidenin XVI. yüzyılda Makâlî mahlasını kullandığı bilinen dört farklı şairden (İpekten, 1988, s. 274-275) hangisine ait olduğu noktasında herhangi bir emare yoktur. Baştan sona şair kimliğiyle methedilen memdûh, kasidenin 8. beytinde kıtalarıyla ünlenen İbn Yemîn-i Feryûmedî'ye (Ateş, 1988, s. 836) benzetilerek bir kıtası dolayısıyla ayrıca övülmektedir. Başlıkta memdûhun kesin ifadeyle belirtilmemiş olması, Celâl Bey'e kaside sunan şairler arasında Makâlî mahlaslı bir şairin yer alması (Güneş, 2013, s. 76-77) ve Celâl Bey'in Kanûnî'nin şehzadelerini konu alan meşhur bir kıtasının bulunması (Güneş, 2013, s. 655-656; Kılıç, 2010, s. 478) dikkate alındığında kasidenin Celâl Bey için söylenmiş olma ihtimali de söz konusudur.

* *

BU KAŞİDE-İ BEÇÇE MAKÂLİNÜNDÜR GÂLİBÂ BÂKÎ EFENDİ İÇÜN GİBİ

Ḥaffif · · · - - / · · · - - / · · · -

1. Merḥabâ éy felek-cenâb-ı suḥen
Ḥabbezâ şâh-ı kâm-yâb-ı suḥen
Şâh-ı ablaḳ-süvâr-ı 'arşa-i çerḥ
Olımaz saña hem-riḳâb-ı suḥen
3. Sensin ol dâver-i felek-miḳdâr
Saña étmişdür intisâb-ı suḥen
Gelüb öñüñde diz çöküb şu'arâ
Étseler n'ola iktisâb-ı suḥen
5. Baḥr-i nazm içre ṭab' -ı pâküñdür
Şadef-i lûlu-yi ḥ'oş-âb-ı suḥen

- Gösterür yüz 'arâ'is-i ebkâr
Keşf étseñ kaçan niķāb-ı suhen
7. Kimde vardur bu devr-i hâdişde
Sende olan bu ferr ü tāb-ı suhen
Görse bu kııç' añı ger İbn Yemīn
Deheninden aķar lu' āb-ı suhen
9. Āb-ı rŭ-yı suhenverān-ı cihān
Sensin éy kān-ı la' l-i nāb-ı suhen
Sensin ol nev' -imāret-i ' ālī
Néce_ola hāne-i harāb-ı suhen
11. Şol şikeste gül-āb-dānam ben
Reşehāt eylemiş gül-āb-ı suhen
Çün su'āl eyledüñ ferāgumdan
Diñle imdi nedür cevāb-ı suhen
13. Hāşelillāh ferāgatümnden ola
Oķıyub yazmayam kitāb-ı suhen
Ebr-i ğam var néce tŭlŭ' étşün
Maşrıķ-ı dilden āf-tāb-ı suhen
15. Menem ol haste-i kirişme-i nazm
Menem ol teşne-i cŭlāb-ı suhen
Çemen-i cān egerçi sebz olmaz
Feyezān étmese şehāb-ı suhen
17. Jāle-rīz olmayınca ebr-i kerem
Cereyān éde mi hic āb-ı suhen
Bu du' āsı ķuluñ Maķālīnŭñ
Éy emīr-i zafer-me'āb-ı suhen
19. Çetr-i ķadrŭñ ola felek-fersā
Oldıgınca füzŭn-ıñāb-ı suhen
Kevkeb-i devletŭñ ola şāķıb
Şu' le vérdükce āf-tāb-ı suhen

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, N. (1982). *Riyāzu'ş-Şu'arā, Riyāzî Muhammed Efendi (metin-dizin)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Akdaş, E. K. (2009). *Gelibolulu Mustafa Âlî, Teşrifatname*. Yayınlanmamış doktora tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Akkutay, Ü. (1999). Osmanlı eğitim sisteminde Enderun Mektebi. *Osmanlı: Kültür ve Sanat*, V, 187-193.
- Altınsu, A. (1972). *Osmanlı şeyhülislâmları*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Arat, R. R. (1987). Türk ilmî transkripsiyon kılavuzu. *Makaleler I* (Sertkaya, O. F., Haz.) içinde (ss. 32-68). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Âşık Çelebi (2010). *Meşâ'irü's-Şu'arâ, inceleme-metin 3 cilt* (Kılıç, F., Haz.). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Ateş, A. (1988). İbn Yemîn. *İslâm Ansiklopedisi* (C. 5/2, ss. 835-836). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Aydın, H. (2012). Muhtevanın çerçevesi-çerçevenin muhtevası: Bâkî Divanı örneği. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri* (Yüceol Özenen, M. ve Sözer, H., Ed.) içinde (ss. 41-51). Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Aydın, M. A. (2017). *Türk hukuk tarihi*. İstanbul: Beta Basım Yayın A.Ş.
- Beyazıt, Y. (2017). *Osmanlı ilmiyye tarîkinde istihdam ve hareket: Rumeli kadıaskerliği ruznâmçeleri üzerine bir tahlil denemesi (xvi. yüzyıl)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Beyazıt, Y. (2020). *Kadıasker mülazım ruznamçelerinden Bostanzâde Mehmed Efendi defteri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. (1991). Bâkî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 4, ss. 537-540). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Develi, H. (2000). Eski Türkiye Türkçesinde ön damaksı /k/-/g/ ses birimlerinin yazılışı. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 29, 31-33.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ece, S. (2015). *Klasik Türk edebiyatı araştırma yöntemleri [I-II]*. Erzurum: Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık.
- Ercan, Ö. (2008). Bâkî Divanı'ndaki müzeyyel gazeller. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 173, 217-232.
- Ergun, S. N. (1936-1945). Bâkî. *Türk Şairleri* (C. 2, ss. 697-721). İstanbul: Suhulet Basımevi.
- Ergun, S. N. (1936-1945). Ehlî. *Türk Şairleri* (C. 3, ss. 1226-1228). İstanbul: Suhulet Basımevi.
- Gökçe, A. (2002). *Osmanlı Türkçesi metinlerinde dil ve imlâ (XVI., XVII. ve XVII. yüzyıl)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gölpınarlı, A. (1964). Hurufilik ve Mîr-i 'Alem Celâl Bik'in bir mektubu. *Türkiyat Mecmuası*, XIV, 93-110.

- Güneş, M. (2013). *Manastırlı Celâl Bey dîvânı [inceleme-metin]*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Gür, N. (2014). *Klasik Türk edebiyatında takriz*. Yayımlanmamış doktora tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Hasan Beyzâde Ahmed Paşa. (2004). *Hasan Beyzâde tarihi, metin-indeks (1003-1045/1595-1635) 3 cilt* (Aykut Şevki, N., Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İpekten, H. (1993). *Bâkî hayatı, edebî kişiliği ve bazı şiirlerinin açıklamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpekten, H. vd. (1988). *Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İpşirli, M. (1992). Bostanzâde Mehmed Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 6, ss. 311). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaplan, H. (2021). Bâkî-iktidar münasebeti ve bu münasebete çok yönlü bir bakış. *Es-Seyf ve'l-Kalem: Şiir ve Kültürel İktidar* (Harmancı, E. vd., Ed.) içinde (ss. 47-96). Ankara: İKSAD Global Yayıncılık.
- Kaplan, H. (2022). Klasik Türk edebiyatının aktüelinde Bâkî. *Edebiyat yazıları III: Bu Devr İçinde Benem Pâdişâh-ı Mülk-i Suhan: Bâkî Kitabı* (Kaplan, H., Ed.) içinde (ss. 25-105). İstanbul: DBY Yayınları.
- Karaarslan, A. (2022). Yetenekli bir şair ve hırslı bir âlim-bürokrat: Bâkî'nin profesyonel kariyeri ve sosyal ağı. *Edebiyat Yazıları III: Bu Devr İçinde Benem Pâdişâh-ı Mülk-i Suhan: Bâkî Kitabı* (Kaplan, H., Ed.) içinde (ss. 107-129). İstanbul: DBY Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde eklerin ses düzeni (16, 17 ve 18. yüzyıllar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. (1989). *Tezkiretü's-Şuarâ 2 cilt*. (Kutluk, İ., Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Koncu, H. (2000). Klâsik Türk edebiyatında Vâlî mahlaslı şairler ve Vâlî-i Âmidî. *İlmî Araştırmalar*, 9, 119-132.
- Köksal, M. F. (2007). Vâlî. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* (C. 8, ss. 495-496). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1979). Bâkî. *İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, ss. 243-253). İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Küçük, S. (1984). Bâkî'nin medhiyeleri üzerine. *Millî Kültür*, 44, 48-52.
- Küçük, S. (1988). *Bâkî ve Divanından seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Küçük, S. (1994). *Bâkî Divanı, tenkitli basım*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Macit, M. (2022). Bâkî. *Cumhuriyetin 100. Yılında 100 Türk Büyüğü: Sanatçılar* (C. 2, ss. 243-253). İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı.

- Mazıoğlu, H. (2004). Nev'î'nin hayatı ve kişiliği. *Journal of Turkish Studies* 28/I/Kaf Dağının Ötesine Varmak Festschrift In Honor of Günay Kut Essays Presented by Her Colleagues and Students III (Edited by Şinasi Tekin and Gönül Alpay Tekin; Guest Editor Zehra Toska) (pp. 159-179). Cambridge, Massachusetts: Published at the Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University.
- Mecmû'a*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi 3441, 1^b-252^a.
- Mecmû'a*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reşid Efendi 850, 1^b-159^a.
- Mecmû'a-i Eş'âr ve Münşe'ât*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa 1033, 1^b-228^b.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum 635, 1^b-143^b.
- Nev'îzâde Atâyî. (2017). *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti's-Şakâ'ik* 2 cilt (Donuk, S. Haz.). İstanbul: T.C. Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Ocak, T. (1997). Labial Hı'nın çeviriyazıda yazımı sorunu. *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Nevin Önberk Armağanı* (Ölmez, M., Haz.) içinde (ss. 167-172). Ankara: Simurg Yayınları.
- Onay, A. T. (2004). *Eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı* (Kurnaz, C., Haz.). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özcan, A. (2001). İvaz Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 23, ss. 490). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Pire, Ş. (2022). *Yazmalarda gizlenen hikâyeler: Bâkî divanı yazmaları üzerinden Bâkî ve şiiri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Selânikî Mustafa Efendi. (1999). *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)* 2 cilt (İpşirli, M., Haz.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sevgi, A. (2009). Bâkî'nin "ancak" redifli gazeline yazılan tahmis ve tesdisler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı, 39, 385-393.
- Solmaz, S. (1996). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'sı, inceleme-metin*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şafak, Y. (2006). Zihaf. *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (C. 6, ss. 320-322). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Şiir Mecmû'ası*, İBB Atatürk Kitaplığı, Muallim M. Cevdet MC_Yz_K.000315, 1^b-67^a.
- Tezcan, S. (1994). *Süheyl ü Nev-bahâr üzerine notlar*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Tolasa, H. (1997). Bâkî. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* (C. 1, ss. 300-303). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Osmanlı Devletinin ilmiye teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Ünal, M. A. (2011). *Osmanlı tarih sözlüğü*. Ankara: Paradigma Yayıncılık.
- Ünver, N. (2003). Ehlî. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* (C. 3, ss. 269). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Yenipazarlı Vâlî. (2003). *Hüsn ü dil* (inceleme-tenkitli metin) (Köksal, M. F., Haz.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.

TWO QASIDAS SPOKEN ON BEHALF OF BAQI DURING HIS TIME AS QADIASKAR

ABSTRACT

Baqi, who sang his praise on behalf of different statesmen, especially the sultan of the period, Qanuni, contacted many people with this function of the qasida and gained the patronage of a significant part of it. Baqi's poems, written in qasida verse form, have an important place in his biography in terms of understanding some aspects of his life story. In the main sources of his biography, there is no mention of qasida being written in his name. Both of the qasidas registered consecutively in a manuscript registered with the number 850 in the Resid Efendi collection of the Süleymaniye Manuscript Library were written during this duty of Baqi, who was appointed to the office of kazasker more than once between 1586 and 1598 within the scientific bureaucracy. It is not clear exactly which of the poets who sang poetry under these pseudonyms in classical Turkish literature belonged to the qasidas that were learned to belong to the poets with the pseudonyms Ahli and Vali from the title and pseudonym couplets. The expressions "kazi-yi 'askar-i shah-i kishver-güşha-yı Rum" in the qasida of the Governor and "kazi-yi 'askar-i mansur" in the qasida of Ahli indicate that both qasidas were written while Baqi was serving as a kazasker. While the depictions of the identity of the scholar and poet of the mamduhun, that is, Baqi, are processed together in the qasidas, the presence of couplets expressing biographical details from time to time is also striking, and it would not be wrong to say that such details give the qasidas a documentary quality in a sense. Despite the ups and downs of his career in the scientific organisation, Baqi aspired for many years to the position of sheikh al-islam, the highest level of this bureaucracy, and he came very close to achieving this goal on several occasions, but was unable to do so. Of course, it is possible to say that in addition to the Anatolian kazaskar, the bureaucratic power of Baqi increased during the duty of the Rumelian kazaskar, which was considered the last step before the office of sheikh al-Islam in a certain period of the 16th century.

In this article, which was prepared in line with the main goal of unearthing the texts of two odes, on which no work has been done; firstly, the biographies of the poets who sang poetry under the pseudonyms Ahli and Vali in classical Turkish literature were evaluated, the possibilities of belonging of the qasidas were emphasized, the information about the direct and indirect contact of these poets with Baqi was mentioned, some details reflected in the qasidas were evaluated and the translated texts of the poems were presented. With this study, it is aimed to shed light on this unremarkable aspect of the biography of Baqi, one of the leading poets of Turkish literature.

Keywords: Baqi, qasida, Ahli, Vali, 16th century Turkish classical literature.